

§ 314

Yttrande över betänkandet **Kontroll för ökad tilltro - en ny myndighet för att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen (SOU 2020:35)**

KSN-2020-02842

Beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott föreslår kommunstyrelsen besluta

1. **att** avge yttrande till finansdepartementet enligt ärendets **bilaga 1**.

Sammanfattning

Regeringen har skickat betänkandet *Kontroll för ökad tilltro - en ny myndighet för att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen* (SOU 2020:35) på remiss till ett antal remissinstanser. Endast ett fåtal kommuner är inbjudna att yttra sig. Uppsala kommun är inte en av dessa kommuner, men vill ändå få lämna sina synpunkter på betänkandet genom detta yttrande.

Utredningen har haft i uppdrag att överväga om en funktion för systemövergripande riskanalyser, urval och kontroller bör införas för att förhindra att felaktiga belopp betalas ut, och för att säkerställa att utbetalningarna sker till rätt mottagare. Kontrollen över utbetalningarna bör, enligt regeringens direktiv, samordnas och stärkas. Utredningen föreslår att en ny myndighet, Myndigheten för utbetalningskontroll, inrättas den 1 juli 2022. Myndigheten ska förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från de statliga välfärdssystemen.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad 5 oktober 2020
- Bilaga 1, förslag till yttrande över betänkandet *Kontroll för ökad tilltro - en ny myndighet för att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen* (SOU 2020:35)

Kommunstyrelsens arbetsutskott
Protokollsutdrag

Datum:
2020-10-13

Beslutsgång

Ordförande ställer föreliggande förslag mot avslag och finner att arbetsutskott bifaller detsamma.

Justerandes signatur

Utdragsbestyrkande

Kommunledningskontoret
Tjänsteskrivelse till kommunstyrelsen

Datum:
2020-10-05

Diarienummer:
KSN-2020-02842

Handläggare:
Helena Swahn, Sofia Westring

Yttrande över betänkandet **Kontroll för ökad tilltro - en ny myndighet för att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen (SOU 2020:35)**

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen beslutar

1. **att** avge yttrande till finansdepartementet enligt ärendets **bilaga 1**.

Ärendet

Regeringen har skickat betänkandet *Kontroll för ökad tilltro – en ny myndighet för att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen* (SOU 2020:35) på remiss till ett antal remissinstanser. Endast ett fåtal kommuner är inbjudna att yttra sig. Uppsala kommun är inte en av dessa kommuner, men vill ändå få lämna sina synpunkter på betänkandet genom detta yttrande.

Utredningen har haft i uppdrag att överväga om en funktion för systemövergripande riskanalyser, urval och kontroller bör införas för att förhindra att felaktiga belopp betalas ut, och för att säkerställa att utbetalningarna sker till rätt mottagare. Kontrollen över utbetalningarna bör, enligt regeringens direktiv, samordnas och stärkas. Utredningen föreslår att en ny myndighet, Myndigheten för utbetalningskontroll, inrättas den 1 juli 2022. Myndigheten ska förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från de statliga välfärdssystemen. Betänkandet i sin helhet kan läsas via denna [länk](#).

Beredning

Ärendet har beretts av kommunledningskontoret.

Perspektiven för barn, jämställdhet och näringsliv bedöms inte relevanta med föreliggande förslag till beslut.

Föredragning

Uppsala kommun anser att det hade varit önskvärt om utredningen hade intagit ett tydligare kommunperspektiv när det gäller förutsättningarna att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemet. Utredningen redogör för hur problembilden med felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen har förändrats samt hur bland annat rörligheten av arbetskraft och inslaget av privata utförare i välfärdssystemen för med sig en rad konsekvenser, till exempel ett mer sofistikerat och medvetet missbruk av välfärdssystemen.

Uppsala kommun instämmer utredningens bedömning avseende svårigheterna att upptäcka de företag som används för att missbruka välfärdssystemen. Däremot anser Uppsala kommun att utredningen inte tillräckligt berört de särskilda svårigheter som kommuner har, som har sin grund i de begränsningar som föreligger avseende möjligheten till informationsutbyte såväl internt inom kommunen som med andra myndigheter. Uppsala kommun vill därför lyfta fram några aspekter som det hade varit önskvärt att utredningen fördjupat sig i och även kommit med förslag för att underlätta kommuners arbete med uppföljning och kontroll.

Uppsala kommun vill således genom detta yttrande påtala att även om det skett lagändringar de senaste åren i syfte att stävja felaktiga utbetalningar, och även om de förslag som presenteras i den nu aktuella utredningen är positiva för kontrollen av välfärdssystemen på statlig nivå, så saknas ett bredare kommunperspektiv i utredningen. Det är positivt att utredningen föreslår att kommundeltagandet bör utredas ytterligare. Samtidigt har frågan om informationsdelning inom en kommun (mellan nämnder) och även mellan socialtjänst och andra myndigheter lyfts flera gånger tidigare i olika lagstiftningsärenden utan att frågan kommit att hanteras. Uppsala kommun menar att det är angeläget att kommunerna får bättre förutsättningar för såväl inre kontroll som samverkan med andra aktörer – främst statliga myndigheter – och att en ny utredning med detta uttalade syfte bör tillsättas omgående.

Ekonomiska konsekvenser

Inte aktuellt i ärendet.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad 5 oktober 2020
- Bilaga 1, förslag till yttrande över betänkandet Kontroll för ökad tilltro - en ny myndighet för att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen (SOU 2020:35)

Kommunledningskontoret

Joachim Danielsson
Stadsdirektör

Ingela Hagström
Utvecklingsdirektör

Kommunstyrelsen
Yttrande

Datum:
2020-10-05

Diarienummer:
KSN-2020-02842

Handläggare:
Helena Swahn, Sofia Westring

Finansdepartementet, Fi2020/02668/BATOT
Fi.remissvar@regeringskansliet.se
fi.ba.tot@regeringskansliet.se

Yttrande över betänkandet *Kontroll för ökad tilltro - en ny myndighet för att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen* (SOU 2020:35)

Regeringen har skickat betänkandet *Kontroll för ökad tilltro - en ny myndighet för att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen* (SOU 2020:35) på remiss till ett antal remissinstanser. Endast ett fåtal kommuner är inbjudna att yttra sig. Uppsala kommun är inte en av dessa kommuner, men vill ändå få lämna sina synpunkter på betänkandet genom detta yttrande.

Kommunperspektivet i utredningen

Uppsala kommun anser att det hade varit önskvärt om utredningen hade intagit ett tydligare kommunperspektiv när det gäller förutsättningarna att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemet. Utredningen redogör för hur problembilden med felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen har förändrats samt hur bland annat rörligheten av arbetskraft och inslaget av privata utförare i välfärdssystemen för med sig en rad konsekvenser, till exempel ett mer sofistikerat och medvetet missbruk av välfärdssystemen.

Uppsala kommun instämmer utredningens bedömning avseende svårigheterna att upptäcka de företag som används för att missbruka välfärdssystemen. Däremot anser Uppsala kommun att utredningen inte tillräckligt berört de särskilda svårigheter som kommuner har, som har sin grund i de begränsningar som föreligger avseende möjligheten till informationsutbyte såväl internt inom kommunen som med andra myndigheter. Uppsala kommun vill därför lyfta fram några aspekter som det hade varit önskvärt att utredningen fördjupat sig i och även kommit med förslag för att underlätta kommuners arbete med uppföljning och kontroll.

Sekretess i kommunerna

Det är kommunernas socialnämnd/socialnämnder som ansvarar för det kommunala välfärdssystemet. Precis som utredningen konstaterar skiljer sig organisationerna åt mellan olika kommuner och regioner i landet. Kommunernas val av nämndorganisation påverkar möjligheten att dela information inom kommunen. Eftersom varje kommunal nämnd utgör självständiga myndigheter i förhållande till varandra uppstår sekretessgränser mellan de olika nämnderna som försvårar möjligheten att dela information. I små kommuner kan socialtjänsten ofta organiseras inom en och samma nämnd, vilket förenklar informationsutbytet. I en större kommun är det däremot ofrånkomligt att uppdelningar av socialtjänsten behöver göras. Denna uppdelning kan antingen utgå från geografiska områden i kommunen, eller från verksamhetsområden enligt socialtjänstlagen.

I Uppsala kommun finns, som exempel, fyra olika socialnämnder som ansvarar för olika delar av socialtjänstens ansvars-områden. Detta får till effekt att en enskild individ kan ha kontakt med alla fyra socialnämnder samtidigt, utifrån exempelvis behov av försörjningsstöd, äldreomsorg, LSS-insatser respektive missbruksvård parallellt. Samtidigt kan dessa nämnder inte obehindrat dela information med varandra, vilket innebär svårigheter när det gäller uppföljning och kontroll. Svårigheten rör inte bara besluten på individnivå, utan även avtalsuppföljningar av privata utförare av välfärdstjänster. Om dessa nämnder kunde dela information med varandra vid behov hade det till exempel kunnat genomföras systematiska kontroller av tidsrapportering för en enskild individ, för att säkerställa att ett företag inte begär ersättning för en utförd LSS-insats under samma tidsperiod som ett annat företag med avtal hos en annan nämnd påstår sig utföra SoL-insatser hos samma brukare.

Det kan framhållas att problematiken med att en kommuns val av organisation påverkar sekretessgränserna inom samma kommun har påtalats för lagstiftaren i flera olika sammanhang, dock utan att någon förändring har kommit till stånd. Remissinstanser till propositionen om den nya kommunallagen framfördes exempelvis önskemål om ett tydligt undantag i offentlighet- och sekretesslagen (OSL) som möjliggör för kommunerna att lämna sekretessbelagda uppgifter mellan två nämnder inom samma kommun när den enskilde motsätter sig detta, om det görs i syfte att verkställa en insats. Regeringen uttalade en förståelse för denna problematik, men ansåg att det låg utanför det dåvarande lagstiftningsärendet att närmare överväga förändringar av OSL (jfr. prop. 2016/17:171 s. 165-166).

För kommunernas del är sekretessgränserna mellan nämnderna ett stort problem, och det är inte osannolikt att de som missbrukar välfärdssystemen också lär sig att utnyttja de hinder för kontroll och uppföljning som följer av lagstiftningen. En grundläggande förutsättning för en bättre kontroll av välfärdssystemen är, vilket även framhålls i utredningen, att respektive huvudman har förutsättningar för inre kontroll i sin egen verksamhet. Eftersom den nuvarande sekretesslagstiftningen inte medger informationsutbyte mellan kommunala socialnämnder saknar kommunen ofta den helhetsbild som krävs för en effektiv kontroll, och samarbetet med andra myndigheter påverkas även av sekretessregleringens utformning. Ett förslag som innefattar nationell samverkan för att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar måste samtidigt ta ett grepp om den sekretessreglering som gäller för samtliga deltagande myndigheter.

Utredningen har beskrivit att det inte finns en tillräckligt klar bild av kommunernas inställning till en anslutning till den nya myndighetens arbete. Samtidigt framgår av utredningen att de hinder som de intervjuade kommunföreträdarna främst sett har

varit kopplade till sekretessreglernas nuvarande utformning och kommunernas begränsade möjligheter att delta i samverkan såväl i enskilda ärenden som i övergripande frågor.

Uppsala kommun instämmer i de tveksamheter som kommunföreträdare har framfört, men vill samtidigt poängtera att det inte handlar om en bristande vilja från kommunernas sida, utan om bristande förutsättningar. Uppsala kommun önskar således en översyn av de regler som utgör ett hinder, så att kommunerna får förutsättningar att kunna delta i den nya myndighetens arbete.

Utbetalningar är inte den enda informationen som kan behöva delas

Kommunerna har hamnat på efterkälken när det gäller möjligheten att få ta del av sekretessreglerad information från andra myndigheter, vilket kan illustreras av följande exempel. Myndigheter, arbetsgivare, uppdragsgivare, anordnare av personlig assistans samt försäkringsinrättningar är enligt 110 kap 31 § socialförsäkringsbalken på begäran av ett antal uppräknade myndigheter skyldiga att lämna uppgifter om en namngiven person när det gäller förhållanden som är av betydelse för tillämpningen av socialförsäkringsbalken. Någon motsvarande uppgiftsskyldighet för myndigheter när det gäller handläggningen av ärenden enligt socialtjänstlagen finns inte.

Detta innebär att en socialnämnd i Uppsala kommun får lämna ut uppgifter till Försäkringskassan i ett ärende om assistansersättning enligt socialförsäkringsbalken, men får inte lämna ut motsvarande uppgifter till en annan socialnämnd i Uppsala kommun i ett ärende om personlig assistans. Trots att assistansersättning och personlig assistans enligt LSS beslutas enligt samma kriterier oavsett lagstiftning har kommunerna och Försäkringskassan vitt skilda förutsättningar till informationsinhämtning i samband med sina respektive utredningar. Försäkringskassans möjligheter att inhämta uppgifter från andra aktörer innebär också ökade möjligheter att kontrollera och följa upp att assistansersättningen används på korrekt sätt. För kommunernas del sker informationsinhämtningen enbart med stöd av samtycke från den enskilde, vilket naturligtvis begränsar möjligheterna att kunna genomföra en ordentlig kontroll vid misstanke om oegentligheter.

Enligt en lagändring som trädde i kraft den 1 januari 2020 omfattas kommunerna numera av den underrättelseskyldighet som regleras i lag (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Genom denna lagstadgade uppgiftsskyldighet kan kommunen lämna information som gäller ekonomiska förmåner som betalas ut till en enskild. Den välfärdsbrottslighet som växt fram inom de kommunala välfärdssystemen handlar dock sällan om ekonomiska förmåner som utbetalas direkt till en enskild. Istället kan det till exempel handla om privata företag som har avtal med kommunen och som erhåller ersättning för välfärdstjänster som inte utförs. Brukare och anställda riskerar att hamna i beroendeställning till företagen och kan ha svårt att inse och hävda sina rättigheter. I dessa situationer rör det sig således varken om utbetalningar till enskilda eller om ekonomiska förmåner, varför förhållandena inte träffas av underrättelseskyldigheten. Det kommuner istället skulle behöva är ökade möjligheter att samköra sina egna register och att dela information mellan nämnder för att kunna fånga upp varningssignaler och göra fördjupade kontroller av privata leverantörer av välfärdstjänster.

Kommunerna behöver fler verktyg för uppföljning och kontroll

Förutom möjligheter att dela information med andra behöver kommunerna också få möjlighet att hämta in information från andra myndigheter. Sådan information behöver kunna inhämtas i ärenden som rör enskildas rätt till insatser enligt socialtjänstlagen och LSS, men även avseende företag som tillhandahåller sådana insatser åt kommunen. I dagsläget är kontrollen av företag svår att genomföra eftersom kommunen saknar relevant information. Genom att få kunskap om till exempel vilka individer som ett företag betalar arbetsgivaravgifter för, vilka arbetsmarknadspolitiska bidrag ett företag får eller vilka andra ersättningar den som påstås vara anställd i ett välfärdsföretag erhåller från andra arbetsgivare kan kommunen göra en bedömning av om den påstådda arbetstiden för en anställd framstår som rimlig eller ej. Kommuner kan också ha anledning att vilka erhålla information från andra socialnämnder. Det kan, som exempel, vara så att en och samma individ förekommer hos flera kommuner samtidigt – antingen i egenskap av brukare i båda kommunerna eller genom att individen agerar brukare i en kommun och samtidigt är anställd av en privat verksamhet som utför insatser i en annan kommun – vilket skulle kunna kontrolleras om det fanns ökade möjligheter till informationsutlämnande mellan kommunerna.

Utredningen har kommit fram till att det sannolikt vore bra om kommunernas och regionernas välfärdssystem kan omfattas av uppdraget för Myndigheten för utbetalningskontroll och att kommuner och regioner bör kunna välja att ansluta sig till funktioner som myndigheten tillhandahåller, men att frågan behöver analyseras ytterligare. I betänkandet föreslås att det tillsätts en utredning för att analysera frågan. Uppsala kommun instämmer i detta, och menar samtidigt att uppdraget för en sådan utredning behöver vidgas till att inte bara se till förutsättningarna för kommuner att ansluta sig till den nya myndighetens funktioner, utan framför allt ge kommunerna förutsättningar att på ett effektivt och tillförlitligt sätt göra de egenkontroller och interna uppföljningsarbete som krävs för att kunna stävja ett fortsatt utnyttjande av det kommunala välfärdssystemets resurser. Det är alltså angeläget inte bara att en utredning tillsätts utan även att dess uppdrag inte formuleras alltför snävt.

Sammanfattande kommentar

Uppsala kommun vill således genom detta yttrande påtala att även om det skett lagändringar de senaste åren i syfte att stävja felaktiga utbetalningar, och även om de förslag som presenteras i den nu aktuella utredningen är positiva för kontrollen av välfärdssystemen på statlig nivå, så saknas ett bredare kommunperspektiv i utredningen. Det är positivt att utredningen föreslår att kommundeltagandet bör utredas ytterligare. Samtidigt har frågan om informationsdelning inom en kommun (mellan nämnder) och även mellan socialtjänst och andra myndigheter lyfts flera gånger tidigare i olika lagstiftningsärenden utan att frågan kommit att hanteras. Uppsala kommun menar att det är angeläget att kommunerna får bättre förutsättningar för såväl inre kontroll som samverkan med andra aktörer – främst statliga myndigheter – och att en ny utredning med detta uttalade syfte bör tillsättas omgående.

Erik Pelling
Ordförande

Lars Niska
Sekreterare